

Осмоналиева Ч.Ч., Приходько Л.А.

СТУДЕНТТЕРДИН ПРОФЕССИОНАЛДЫК ӨНҮГҮҮСҮНДӨ
ГЕОГРАФИЯ БОЮНЧА ПЕДАГОГИКАЛЫК ПРАКТИКАНЫН РОЛУ

Осмоналиева Ч.Ч., Приходько Л.А.

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ ПО ГЕОГРАФИИ
В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ СТАНОВЛЕНИИ СТУДЕНТОВ

Ch. Osmonaliev, L. Prikhodko

THE ROLE OF PEDAGOGICAL PRACTICE IN GEOGRAPHY IN THE
PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS

УДК: 378.091.33-027.22

Макаланын мазмунунда студенттер үчүн педагогикалык практиканын мааниси жана ролу камтылды. Болочок география мугалиминин кесиптик даярдыгы үчүн жана илимий-изилдөө педагогикалык ишмердүүлүгүн өнүктүрүүгө педагогикалык практиканын ролу чоң болуп саналат. Теориялык жактан алган билимин студенттер келечекте мугалимдик тажрыйба жолунда пайдаланышат. Педагогикалык окуу жайларында студенттердин – болочок мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу процессин окуу-педагогикалык практикасыз элестетүү мүмкүн эмес. Анын маанилүүлүгүн баса белгилеп, атактуу орус мугалими П.П. Блонский «Педагогиканы китеп менен гана окутууга болбойт. Практика чыгармачылыкты жана аң-сезимдүүлүктү талап кылат» деп жазган. Педагогикалык практика – инсандын өнүгүү фактору. Иш-аракетте адам тигил же бул түрдө өзүнүн ички мазмунун калыптандырат жана көрсөтөт, дүйнөдө өзүнүн өзгөчө ордун аныктайт жана анда өзүн ырастайт.

Негизги сөздөр: мугалим, педагогика, практика, кесип, чеберчилик, география, тажрыйба.

Содержание статьи раскрывает важность и роль педагогической практики для студентов. Роль педагогической практики важна для профессиональной подготовки будущих учителей географии и развития научно-педагогической деятельности. Студенты могут использовать свои теоретические знания в будущей педагогической практике. Невозможно представить процесс профессионального становления студентов - будущих учителей педагогических вузов без педагогической практики. Подчеркивая ее значение, известный русский педагог П.П. Блонский сказал: «Педагогике нельзя научить только по книгам. Практика требует творчества и осознанности». Педагогическая практика является фактором личностного развития. В действии человек в той или иной форме формирует и выражает свое внутреннее содержание, определяет свое особое место в мире и утверждает себя в нем.

Ключевые слова: учитель, педагогика, практика, профессия, творческий подход, география, практика.

The content of the article reveals the importance and role of teaching practice for students. The role of pedagogical practice is important for the professional training of future teachers of geography and the development of scientific and pedagogical activities. Students will be able to use their theoretical knowledge in future teaching practice. It is impossible to imagine the process of professional development of students - future teachers of pedagogical universities without teaching practice. Emphasizing its importance, the famous Russian teacher P.P. Blonsky said: "Pedagogy cannot be taught only from books. Practice requires creativity and awareness." Pedagogical practice is a factor of personal development. In action, a person in one form or another forms and expresses his inner content, determines his special place in the world and asserts himself in it.

Key words: teacher, pedagogy, practice, profession, creativity, geography, practice.

Студенттердин педагогикалык практикасынын негизги максаты мугалимдин кесиптик ишмердүүлүгүнө бүтүндөй көз карашты калыптандыруу болуп саналат, ал окутулуп жаткан предметтин тар чөйрөсүндө эмес, бүтүндөй мугалимдик кесиптин жана анын билим берүү жана тарбиялык милдеттерди аткарууга, тарбиялоо функцияларын жана психологиялык-педагогикалык функцияларын жакшыртуу даярдыгына багытталган. Ушуга байланыштуу педагогикалык практиканын психологиялык-педагогикалык милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- Мектептеги тарбия жана окуу процессинин структурасы жана мазмуну, класс жетекчинин ишинин өзгөчөлүктөрү менен таанышат;
- кесиптик эрудицияны кеңейтүү, окуу процессинде алынган психологиялык-педагогикалык билимдерди, көндүмдөрдү жана көндүмдөрдү бекемдөө, тереңдетүү, окуу ишмердигин өз алдынча колдонуу тажрыйбасын алуу;
- профессионалдык ишмердиктин жана окутуунун методдорунда чыгармачыл ой жүгүртүүнү, индивидуалдык стилиди калыптандыруу;
- психологияны жана педагогиканы окуу дисциплиналары, чыгармачылык жана искусство илимдери катары андап билүү жана кабыл алуу;
- Мугалимдердин тажрыйбасы менен таанышуу, алар колдонгон окутуунун эң эффективдүү ыкмаларын жана ыкмаларын сынап көрүү;
- Окуучулар жана алардын ата-энелери менен жекече иштөө көндүмдөрүн алуу;
- Окуучуларга карата өзүнүн мамилесин түшүнүү, окуучулар менен, мектептин педагогикалык коллективи менен байланыштын эффективдүү формаларын курууну үйрөнүү [1].

Бул макалада биздин максат келечектеги география мугалиминин кесиптик даярдыгынын өзгөчөлүктөрүн карап чыгуу болуп саналат. Болочок география мугалиминин окуучулук ишмердүүлүгү максатка ылайык практикалык жана илимий изилдөөлөрдү өнүктүрүү үчүн багытталган.

География мугалимин даярдоо системасында, студенттерди инновациялык иш-аракеттерге даярдоодо зарыл кадам болуп саналган педагогикалык практикага маанилүү роль таандык.

Өз иши жөнүндө терең ой жүгүрткөн, аны жайылткан жана бул ишти окуучуларды тарбиялоонун артыкчылыктуу факторуна айландырган заманбап мектепти мугалимдерсиз элестетүү мүмкүн эмес. Коом чыгармачыл потенциалы жогору, руханий-адептик сапаттары бийик, жаңыча педагогикалык ой жүгүртүүсү бар, мектепке, окуучуга жана бүткүл дүйнөгө жаңыча көз карашта болгон профессионалдык компетенттүү мугалимге кызыкдар.

Бүгүнкү күндө биринчи кезекте эркин, адамгерчиликтүү, руханий жана практикалык инсанды тарбиялоо жана билим берүү маселеси коюлууда. Бул сапаттардын бардыгына ээ болуу үчүн адамда өзүн-өзү тарбиялоо жана өзүн-өзү өнүктүрүү муктаждыгы болушу керек. Дагы бир улуу орус мугалими К. Ушинский: «Мугалим боорукер, бирок алсыз эмес, талап кылуучу, бирок кыжырлантпаган, тамашага жол берген, бирок олуттуу маселени тамашага айлантпашы керек» деген. Бул сөздөр ойго салат, тарбия адамды бактылуу кыла ала турган өтө олуттуу жана жоопкерчиликтүү иш экенин моюнга алууга чакырат [2].

Педагогикалык практика – бул келечектеги мугалимдин өз алдынча билим алуусуна жана кесиптик даярдыгына түрткү берүүчү иш. Бул студенттин долбоорлоо, коммуникативдик, изилдөө, интегративдик компетенцияларды өздөштүрүүсүнө жардам берген практика. Педагогикалык практика студенттин ролунан мугалимдин ролуна өтө турган чоң кадам болуп саналат, студенттин өз алдынча өнүгүүсүнө да шарт түзүп берет.

Практика учурунда мугалимдин ролун аткарган студент үчүн жаңы профессионалдык чөйрөдө болуу канчалык кыйын же тескерисинче, ал үчүн жеткиликтүү жана оңой экенин, ал өзүн сынаганда гана түшүнө алат. Педагогикалык практика студенттер окуу процессинде таанышкан жалпы теориялык базаны түшүнүүгө жардам берип, алган билимин практикада колдонууга мүмкүндүк берүүчү иш чара болуп саналат.

Педагогикалык окуу жайларында студенттердин – болочок мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу процессин окуу-педагогикалык практикасыз элестетүү мүмкүн эмес. Анын маанилүүлүгүн баса белгилеп, атактуу орус мугалими П.П. Блонский «Педагогиканы китеп менен гана окутууга болбойт. Практика чыгармачылыкты жана аң-сезимдүүлүктү талап кылат» деп жазган.

Студент үчүн педагогикалык практика мугалимдик кесиптин жолунда өтө татаал жана жооптуу этап. Педагогикалык практиканын жүрүшүндө студенттин квалификациясын жогорулатуу көйгөйү али бүтө элек окуу иш-аракети педагогдук ишмердүүлүккө үстөмдүк кылуу менен татаалдашат, аны ишке ашыруунун принципиалдуу түрдө ар кандай каражаттары (максат, мотив, каражат, контролдоо, баалоо) менен коштолот.

Студенттер жаңы коомдук ролго кирип, кесиптик-педагогикалык ишмердүүлүк менен түздөн-түз таанышкан практика мезгилинде аларды «чыгармачылык педагогикалык иштин кандайдыр бир өзүнчө

бир жагы эмес, анын эң маанилүү жана эң негизгиси» деген ойду ойготуу абдан маанилүү. Алардын мектеп турмушунун ар бир конкреттүү учуруна ченемдик иш-аракеттердин чегинен чыгууга, жаңы салттуу эмес билим берүү маселелерин чечүүнүн жолдорун издөөнү жана калыптандырууну өркүндөтүүгө багыт берүү эң негизги маселелердин бири.

Кесиптик педагогикалык ишмердүүлүк илимдин түрдүү тармактарында терең билимди талап кылат. Жогорку педагогикалык билим берүүнүн мазмуну маданий, психологиялык-педагогикалык, предметтик-методикалык сыяктуу блоктордон турат. Алардын биримдиги жана өз ара аракти болочок мугалимдин жогорку педагогикалык маданиятын жана педагогикалык чеберчилигин камсыздайт, педагогикалык жөндөмдүүлүктү калыптандыруунун негизи болуп саналат.

Студенттердин бир социалдык группадан экинчисине өтүү, окутуу, жаңы коомдук ролду өздөштүрүү, алар мүчө болуп кирбеген бейтааныш коллективде иштөө, жашоонун көнүмүш ритмин өзгөртүү социалдык-психологиялык жана белгилүү бир педагогикалык пландагы кыйынчылыктар менен коштолот. Чыныгы педагогикалык практикада мугалимдер көптөгөн кыйынчылыкка туш болуп жатышса, студенттер андан да көп принципиалдык мүнөздөгү кыйынчылыктарга туш болушат.

Биринчи кыйынчылык, конкреттүү педагогикалык маселени чечүүдө ар кандай предметтик блоктордон (культурологиялык, психологиялык-педагогикалык, предметтик) билимдерди интеграциялоо менен байланышкан. Мисалы, окуучунун билим берүүдөгү кыйынчылыктарын анын физиологиялык, психологиялык жана педагогикалык себептерин билбей туруп, аны жеңүү боюнча педагогикалык чараларды иштеп чыгуу мүмкүн эмес. Демек, бул маселени чечүүдө студенттер илимий билимдердин бул тармактарынан алган билимдерин практикалык иш-аракеттерге бириктире билиши керек. Эреже катары, мындай интеграция алар үчүн педагогикалык билимдин жеткилеңсиздигинин кесепети болгон чоң кыйынчылыктар менен байланышкан. Педагогикалык билим берүүнүн салттуу предметтик системасы бирдиктүү билим берүү процессин бөлүктөргө бөлүп, баланын инсандыгын калыптандыруу процессине бирдиктүү көз караштын калыптанышына тоскоол болгон сыяктуу. Буга ар кайсы факультеттерде бир эле предметтин ар кандай курстарда жана ар кандай окуу убактысы менен окутулушу дагы кошумчаланат.

Экинчи кыйынчылык теориялык билимдерди пайда болгон проблемаларды чечүүнүн практикасына которуу менен байланышкан. Теориялык билимдерди лекцияларда жана практикалык сабактарда өздөштүргөн студенттер мектепке келгенде аларды практикалык иш-аракеттердин тилине которуусу күмөн. Теориялык билимди практикалык маселелерди чечүүдө колдонуу жөндөмүн калыптандыруу үчүн окутуунун мазмунунда бул билимдер менен иштөө үчүн зарыл

болгон негизги иш-чараларды камсыз кылуу зарыл. Демек, студент - келечектеги мугалимдин квалификациясын жогорулатуу процесси педагогикалык ишмердүүлүктүн структурасын максималдуу түрдө моделдештирүүгө тийиш. Демек, ЖОЖдо окуп жатканда окуу процессине зарыл билимдерди мектептик реалдуу проблемалар менен байланыштыруу менен практикага багытталган мүнөз берилиши керек, ошону менен студенттер практикада теориялык билимди практикалык маселелердин призмасы аркылуу кабыл алышы керек. Практикада бул ыкма аз тажрыйбаланат, педагогика, психология, окутуу методикасы боюнча жалпысынан жакшы теориялык билимге ээ болгон студенттер аларды окуу процессинде колдонууда олуттуу кыйынчылыктарга дуушар болушат.

Педагогикалык ишмердүүлүк процессинде теориялык окуудан практикалык окууга өтүү, мугалимдин жана мектептин ишине «ичинен» кароо, мугалимдик кесип жөнүндөгү алгачкы ой-пикирлерге белгилүү бир өзгөртүүлөрдү киргизиши мүмкүн. Педагогикалык практика келечектеги мугалимди кесиптик даярдоодо чоң мааниге ээ жана салттуу түрдө төмөнкү милдеттерди чечет:

- келечектеги мугалимдин инсанынын кесиптик сапаттарын өнүктүрөт;

- ар кандай типтеги мектептердин ишинин шарттарында окуу-тарбия маселелерин чечүү үчүн теориялык билимдерин колдоно билүү катары окуучулардын педагогикалык жана методикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрөт;

- билим берүү ишин ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн зарыл болгон кесиптик көндүмдөрдү калыптандырат;

- мектептеги окуу-тарбия процессине өз алдынча байкоо жүргүзүү жана талдоо жөндөмдүүлүгүн өнүктүрөт, ошондой эле методологиянын, педагогиканын жана психологиянын талаптарынын негизинде сабакты өз алдынча пландаштыруунун жолдорун калыптандырат;

- мугалимдик кесипке туруктуу кызыгууну жана сүйүүнү тарбиялайт;

- практикалык иш-аракеттер аркылуу билим берүүнүн баалуулуктарын өнүктүрүүгө салым кошот;

- класс жетекчинин функцияларын аткаруу;

- педагогикалык ишмердүүлүккө чыгармачылык мамилени өнүктүрөт;

- мугалимдин тажрыйбасы аркылуу, анын чыгармачылык устаканасы аркылуу инновациялык ишмердүүлүк менен тааныштырат.

Педагогикалык практика - инсандын өнүгүү фактору. Иш-аракетте адам тигил же бул түрдө өзүнүн ички мазмунун калыптандырат жана көрсөтөт, дүйнөдө өзүнүн өзгөчө ордун аныктайт жана анда өзүн ырастайт. Педагогикалык практикада болочок мугалимдин чыгармачылык ишмердүүлүгүнө тоскоол

болгон факторлорду аныктоого болот. Бул факторлор төмөнкүлөрдү камтыйт:

- окуучунун өзүнө болгон ишениминин төмөндүгү;

- окуу процессин уюштуруунун берилген ыкмасына орнотуу;

- кафедранын методисти, предметтик мугалими, группалаштары тарабынан болгон көзөмөлдөн коркуу;

- ката кетирүүдөн жана туура эмес түшүнүк берүүдөн коркуу;

- күчөгөн тынчсыздануу абалында болуу ж.б.

Бул факторлорду нейтралдаштырууну студенттерге үйрөтүү зарыл. Педагогикалык практика жеке инсандык багытта, чыгармачыл мүнөздө болуп, педагогикалык ишмердүүлүктүн жеке стилин өнүктүрүүгө көмөктөшүүгө тийиш [4].

Практиканы туура уюштуруу жашообуздун тынымсыз жана тез өзгөрүп туруучу реалдуулук шарттарында студенттерди кесиптик ишмердүүлүккө даярдоонун эң маанилүү жолдорунун бири болуп саналат, теориялык билимдерди тереңдетүүгө жана кеңейтүүгө, ченемдик, психологиялык, педагогикалык жана методикалык документацияларды практикада колдонуу көндүмдөрүн калыптандырууга өбөлгө түзөт.

Студенттердин өз алдынча активдүүлүгүнүн, чыгармачылык демилгесинин, жоопкерчилигинин жана уюшкандыгынын калыптанышы жана өнүгүшү байкалат. Демек, студенттердин мугалимдик кесипке жаш муундарды тарбиялоого өздөрүнүн эң гумандуу кесипке арналган тандоосунун тууралыгына бекем ынануусу практиканын башкы натыйжасы болууга тийиш.

Адабияттар:

1. Ермолович М.М. Учебная программа по педагогической практике / М.М. Ермолович, Н.А. Чумакова. БГУ, 2016.
2. Методические рекомендации по педагогической практике / Аксакалова Г.П., Марченко А.А., Николина В.В. - М., 2004. 923.
3. Общие основы педагогики: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Педагогика и психология»/ О.С. Гребенюк, М.И. Рожков. - М., 2003. - 160 с.
4. Педагогическая практика: Учеб.-метод. пособие для студ. сред. учеб. заведений / Под ред. Г.М. Коджаспировой, Л.В. Бориковой. М., 1998. 4. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать компетентный подход на уроке и во внеурочной деятельности: Практич. пос. - М., 2007.
5. Ушинский К.Д. Собр. соч. - М.-Л., 1959. Т. 10.
6. Зикирова Г.А., Акматкулов А.А. Организационные педагогические условия для формирования предметных компетенций студентов. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2022. №. 5. С. 113-116.
7. Зулушова А.Т., Исакова У.И., Шерматова Ж.Т. Формирование экономической и экологической культуры студентов в обучении географии в средних профессиональных колледжах. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2020. №. 7. - С. 260-265.